

Fonetika

téma:

Přední

samohlásky.

[a] [e]

6. hodina

29.10.2018

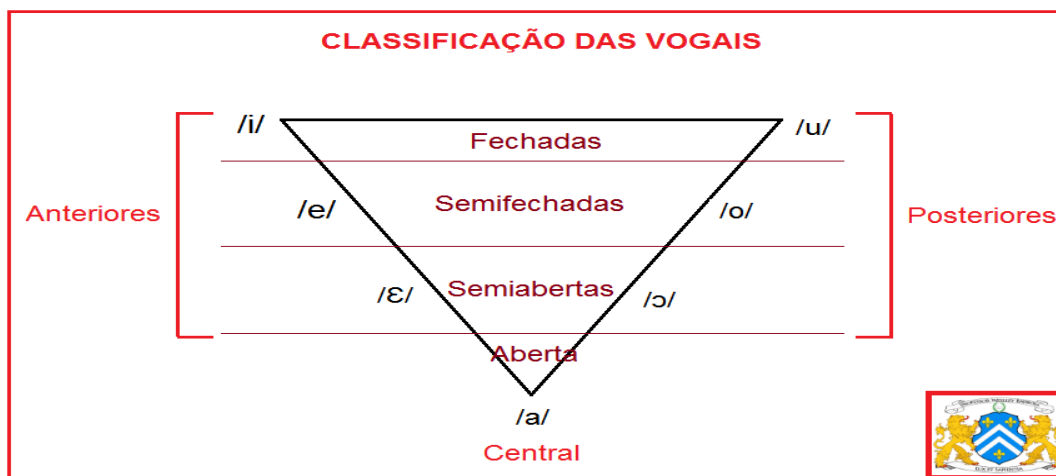
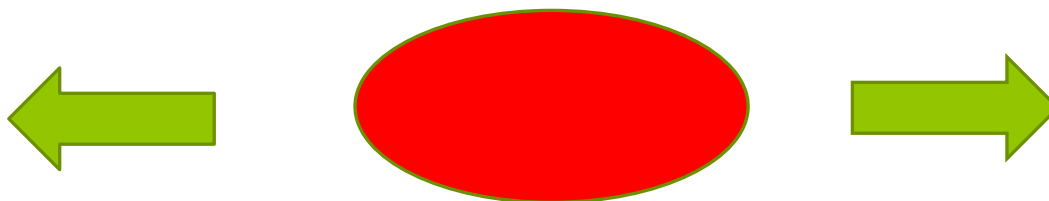
(22.10. tedy 5. hodinu byla
přednáška profesora H. Barrosy)

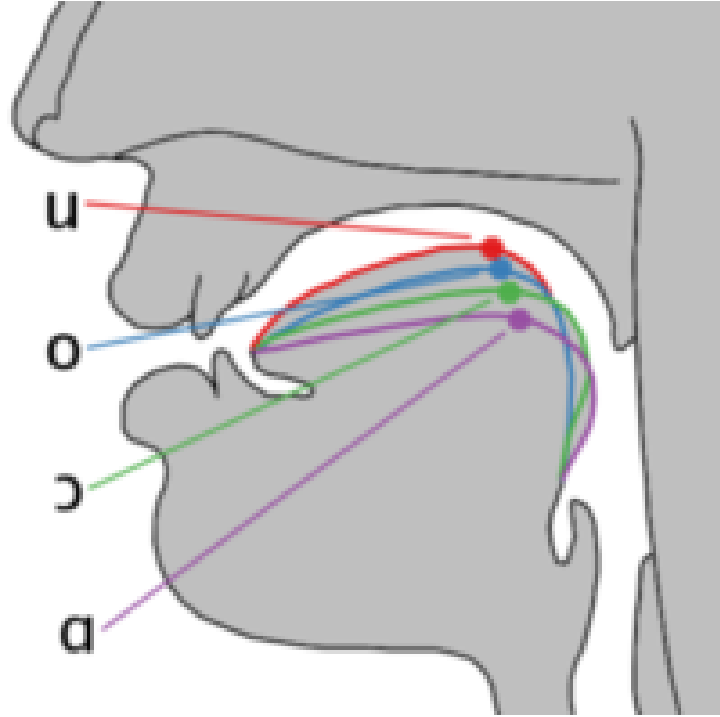
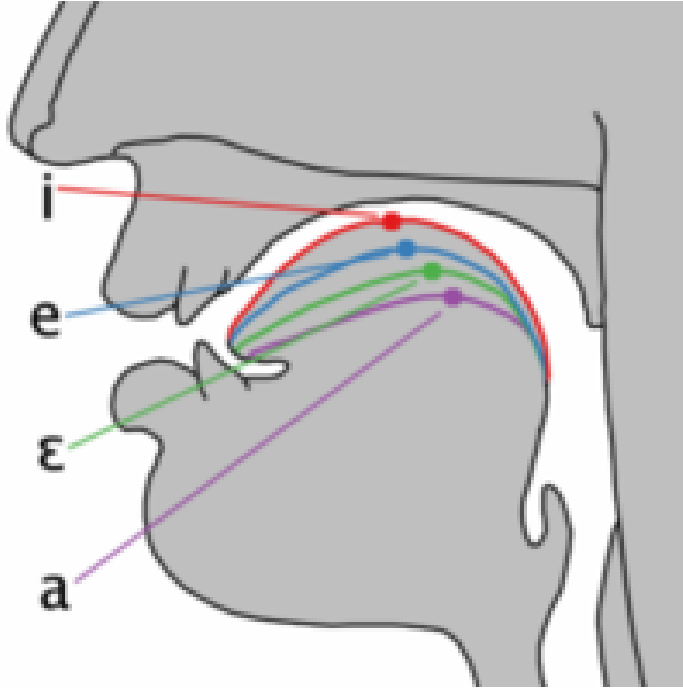
Horizontální posun jazyka

přední

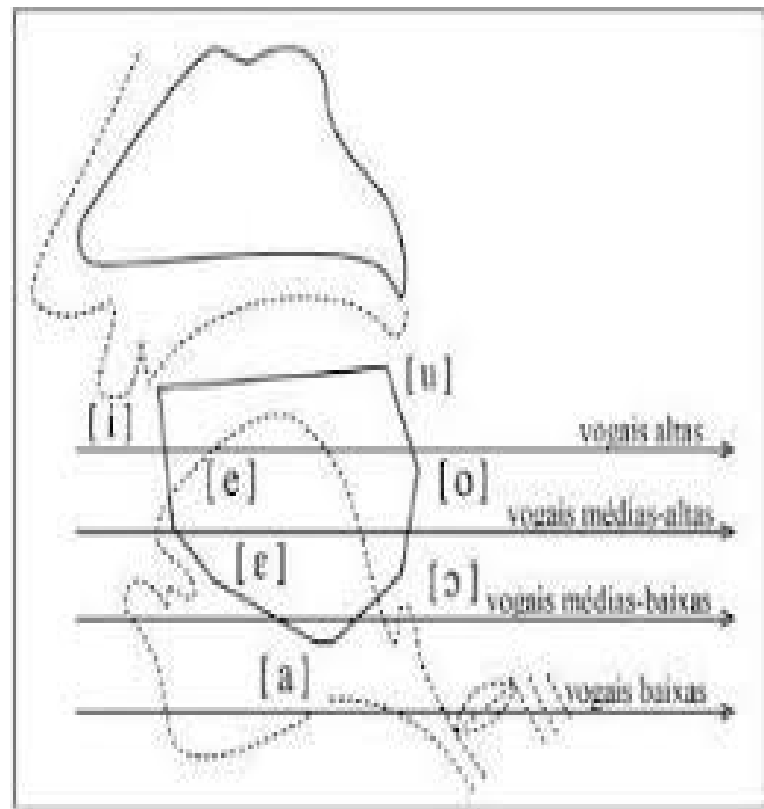
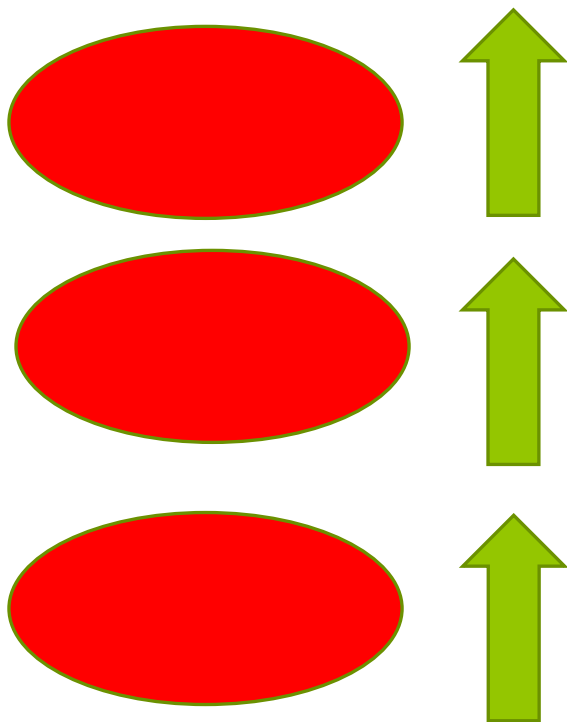
střední

zadní

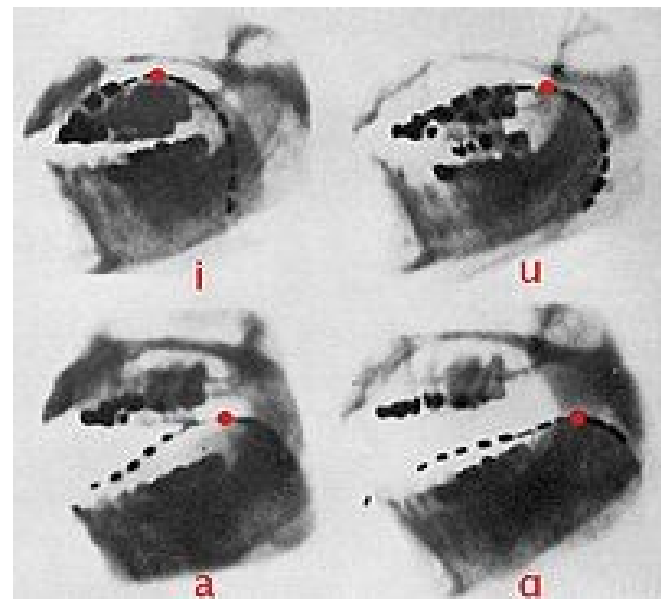

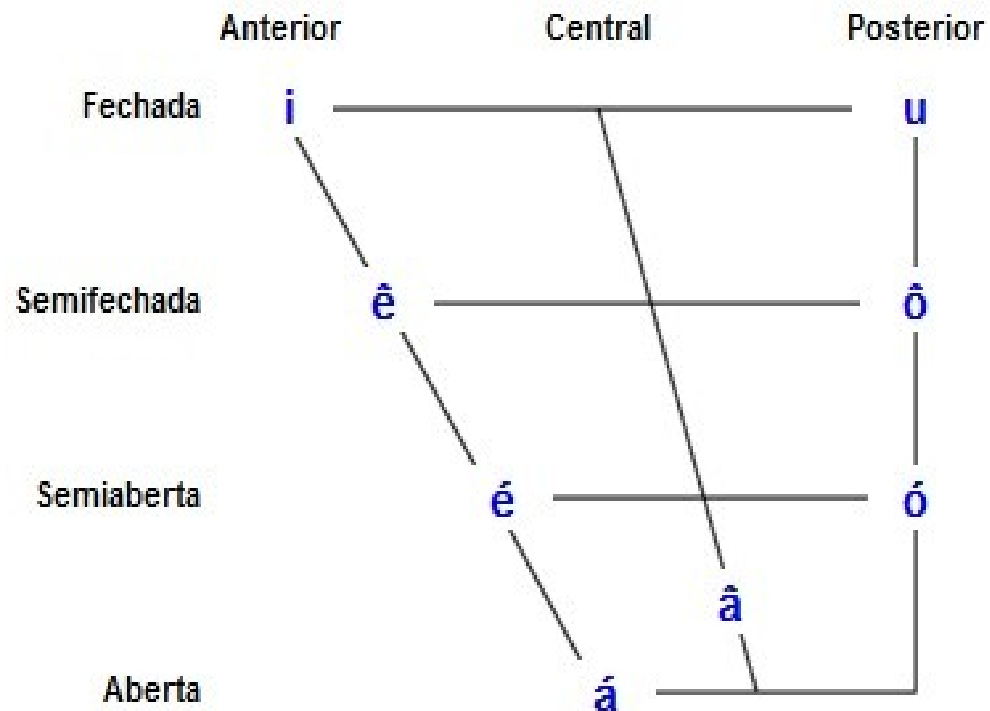
Vertikální posun jazyka

otevřenost (kvalita) mandibulární úhel (čelistní)

Otevřenost – zavřenost

Střední samohlásky

[a]

- **Střední nízká**

[e]

- **Střední nízká – polonízká – středová** - podle starší teorie, např. J. Tláskala)

Střední nízká samohláska [ɑ]

- Distribuce **podle slabiky**
  - V přízvučné slabice
  - V nepřízvučné slabice
- Distribuce **podle morfologie**
- **Velarizace**

[a] v přízvučné slabice

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Samohláska [a] se realizuje ve slabice

- **přízvučné otevřené:** *pá* ['pa] „lopata“, *hábito* ['aβitu] „zvyk“;
- **přízvučné zavřené:** *faz* ['faʃ] „on dělá“, *paz* ['paʃ] „mír“, *pais* ['paiʃ] „rodiče“;

[a] v nepřízvučné slabice

- **protonické otevřené:** na začátku slova vznikla hláska [a] splynutím dvou totožných samohlásek [ɐ] + [ɐ], např. ve spojení předložky *a* se členem určitým feminina *a(s)*: [ɐ] + [ɐ] > [a], [ɐ] + [ɐʃ] > [aʃ]; jindy jde o splynutí předložky *a* se zájmenem ukazovacím typu *aquele* > *àquele*: [ɐ] + [ɐ'kelɨ] > [a'kelɨ] „tam tomu“; podobným případem, kdy splyne nepřízvučné finální [ɐ] s nepřízvučným počátečním [ɐ] následujícího slova, je spojení *da América* [dɐ] + [ɐ'merikɐ] > [da'merikɐ] „z Ameriky“;
- **protonické (synchronně otevřené)** před skupinami grafémů (*cc, cç, ct, pc, pç, pt*), např.: *accionista* [asju'niʃtɐ] „akcionář“, *actor* [a'tor] „herec“, *tracção* [tra'sɛũ(ŋ)] „pohon“, *baptismo* [ba'tizmu] „křest“;
- **protonické zavřené:** na počátku slova před [ɾ]: *armada* [ar'maðɐ] „válečné loďstvo“, před [j]: *airoso* [aj'rozɨ] „štíhlý“; před [u] a před [t] má podobu velarizovaného [ɐ̃]: *autor* [ɐ̃u'tor] „autor“, *altura* [ɐ̃t'urɐ] „výška“;
- **posttonické zavřené finální** před [ɾ]: *açúcar* [ɐ'sukar] „cukr“.

[a] distribuce podle morfologie

Pozor na distinktivní funkci u sloves ukončených na **-ar** 1. os. Plurálu

PŘÍTOMNÝ ČAS

[e]

- FALAMOS
- FAL[e]MUŠ

- MLUVÍME

MINULÝ ČAS

[a]

- FALÁMOS
- FAL [a]MUŠ

- MLUVILI JSME

Velarizace [a]

Velarizace

Pro vokál [a] platí, že se ve všech typech zavřených slabik před laterálou [ɫ] a před polovokálem [ɰ] velarizuje. Ve slabikách otevřených je před laterálou [l] velarizace slabá: *bala* ['balɐ] „střela“, *fala* ['falɐ] „(on) mluví“, kdežto ve slabikách zavřených – tedy před [ɫ] a před polovokálem [ɰ] – je výraznější: *falta* ['faɫtɐ] „nedostatek“, *Aníbal* [ɐ'niβaɫ] „Hanibal“, *mau* ['maɰ] „špatný“, *auto* ['aɰtu] „auto“.

Střední samohláska nízká (polonízka) [e]

- Distribuce **podle slabiky**
  - V přízvučné slabice
  - V nepřízvučné slabice
- Distribuce **podle morfologie**

[e] v přízvučné slabice

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Samohláska [e] se realizuje ve slabice

- **přízvučné otevřené:** před Cnas *cama* ['kəmə] „postel“, *dano* ['dɛnu] „škoda“ a spíše výjimečně před konsonantem jiným než nosovým, např. ve slově *para*, když je ho užito v emfázi, ačkoli běžně jde o výraz proklitický bez vlastního přízvuku: ['pɛrɛ] „pro“ nebo ve slově *cada* ['kɛðɛ] „každý“;
- **přízvučné zavřené :** *pasta* ['pɛstɛ] „aktovka“, „těsto“; před polovokálem [i]: *sei* ['sɛi] „vím“, *dei* ['dɛi] „dal jsem“, *falei* [fɛ'lɛi] „promluvil jsem“;

[e] v nepřízvučné slabice

- **protonické otevřené:** v této slabice má samohláska [e] vysokou frekvenci na začátku slov *atar* [e'tar] „připevnit“, *assar* [e'sar] „péci“, *aquele* [e'kelɨ] „onen“; častá je rovněž po konsonantu *datar* [dɛ'tar] „pocházet (z nějaké doby)“; *falador* [fɛlɛ'ðor] „mluvka“;
- **protonické zavřené na začátku slova:** *armar* [ɛr'mar] „vyzbrojit“, *aspecto* [ɛʃ'petu] „hledisko“, *eirado* [ɛi'raðu] „terasa“; po souhlásce *gastar* [gɛʃ'tar] „utrácet“, *peixeiro* [pɛi'ʃɛiɾu] „prodavač ryb“.

V tomto postavení může tvořit jádro diftongu [ɛi], který před souhláskou [ʃ] konkuruje – jako volná varianta – realizacím [ɨ] nebo [i]: *exterior* [ɛiʃtɛri'or], [ɨʃtɛri'or], [iʃtɛri'or] „vnější“.

- **posttonické otevřené nefinální:** *pétala* ['petɛlɛ] „okvětní lístek“, *máscara* ['maʃkɛrɛ] „maska“, *hipóstase* [i'poʃtɛzɨ] „zvěcnění“, též ve skupině -va- : *amávamos* [ɛ'mavɐmuʃ] „milovali jsme“;
- **posttonické otevřené finální;** zde je realizace poměrně značně oslabená a uvolněná: *fala* ['falɛ] „on mluví“, *gata* ['gatɛ] „kočka“;
- **posttonické zavřené finální před [ʃ]:** *cantas* ['kɛntɛʃ] „zpíváš“, *mesas* ['mezɛʃ] „stoly“.

Distribuce [ɐ] podle morfologie

Vokál [ɐ] se vyskytuje u sloves 1. třídy v přízvučné kmenové slabice otevřené před [ʎ, ɲ, ʃ, ʒ]: *ajoelhas* [ɐʒu'ɐʎɐʃ] „klekáš si“, *desenhas* [dɛ'zɐɲɐʃ] „kreslíš“, *fecho* ['fɛʃu] „zavírám“, *desejo* [dɛ'zɛʒu] „přeji si“.

U sloves 2. třídy dochází v přízvučné kmenové slabice otevřené před souhláskami [ʎ, ɲ, ʃ, ʒ] k alternaci [ɐ / ɐj̃]: *mexo* ['mɛʃu] / ['mɛj̃ʃu] „míchám“, *tenho* ['tɛɲu] / ['tɛj̃ɲu] „mám“, *vejo* ['vɛʒu] / ['vɛj̃ʒu] „vidím“.

Substantivum

Také u substantiv se v přízvučné slabice před souhláskami [ʎ, ɲ, ʃ, ʒ] projevuje alternace [ɐ / ɐj̃]: (o) *fecho* ['fɛʃu] / ['fɛj̃ʃu] „závěr“, *espelho* [ɛʃ'pɛʎu] / [ɛʃ'pɛj̃ʎu] „zrcadlo“, *lenho* ['lɛɲu] / ['lɛj̃ɲu] „dříví“.

[e] distribuce podle morfologie

Pozor na distinktivní funkci u sloves ukončených na **-ar** 1. os. Plurálu

PŘÍTOMNÝ ČAS

[e]

- FALAMOS
- FAL[e]MUŠ

- MLUVÍME

MINULÝ ČAS

[a]

- FALÁMOS
- FAL [a]MUŠ

- MLUVILI JSME

Distribuce [e] podle morfologie

- člen a zájmena, předložky, a další gramatická slova, která nemají přízvuk
- A [e]
- As [eʃ]
- Cada [kede]
- Para [pere]

Příspěvky

- <https://www.youtube.com/watch?v=DEWKhr-8rB4>
- 1:50 - 4:50
- Euronews – eleições no Brasil